

6 REKOMENDACJE I WNIOSKI DOTYCZĄCYCH KSZTAŁTOWANIA I OCHRONY KRAJOBRAZÓW PRIORYTETOWYCH ORAZ KRAJOBRAZÓW W OBRĘBIE OBSZARÓW CHRONIONYCH

6.1 REKOMENDACJE I WNIOSKI DOTYCZĄCE POZIOMU REGIONALNEGO (WOJEWÓDZKIEGO)

Zgodnie z zapisami Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 38a ust. 3 pkt 3b) audyt krajobrazowy wskazuje rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz wybranych krajobrazów chronionych. Rozporządzenie z 11 stycznia 2019 r. precyzuje, że dotyczą one *ochrony i kształtowania krajobrazów, ich wartości przyrodniczych, kulturowych, historycznych, architektonicznych, urbanistycznych, ruralistycznych, w tym obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną, oraz wartości estetyczno-widokowych, w tym w szczególności elementów ekspozycji takich jak przedpola ekspozycji, osie widokowe i punkty widokowe* (Załącznik nr 7 do Rozporządzenia).

Rekomendacje i wnioski mogą dotyczyć poziomu wojewódzkiego oraz lokalnego (gminnego). W odniesieniu do poziomu regionalnego (województwa) mogą one odnosić się do:

- a) zadań polityki przestrzennej województwa,
- b) zasad zagospodarowania przestrzennego realizujących zadania polityki.

Rekomendacje dla poziomu wojewódzkiego przeciwdziałające zagrożeniom, opisanym w rozdziale 5, powinny być rozpatrzone przy opracowaniu „Zasad zagospodarowania obszarów funkcjonalnych” w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego.

Zasady gospodarowania przestrzenią:

1. Przestrzeń trzeba gospodarować oszczędnie.
2. Kompozycje przestrzenne i systemy techniczne mają być trwałe.
3. Nie wolno dopuszczać do wyłączania terenów z użytkowania poza wskazanymi w audycie krajobrazowym; użytkowanie tymczasowe jest lepsze niż pozostawienie terenu samemu sobie.
4. Otwarte tereny zielone i wody są pełnoprawnymi formami użytkowania terenu i stanowią zielono-niebieską infrastrukturę regionu, a nie rezerwę inwestycyjną pod infrastrukturę techniczną.
5. Wybierając teren pod inwestycję w infrastrukturę techniczną trzeba preferować tereny już uprzednio zagospodarowane (poprzemysłowe, pozurbanizowane), a nie tereny zielone.
6. Wszystkie systemy (transportowy i przesyłowy, przyrodniczy, mieszkaniowy i aktywności gospodarczej) mają być ciągłe przestrzennie i w sposób uporządkowany się przenikać.
7. Strefa mieszkaniowa i strefa aktywności gospodarczej mają mieć zwartą strukturę, a wielkość strefy musi być rezultatem kompromisu między opłacalnością ekonomiczną i wymogami kształtowania przyjaznej przestrzeni.
8. Struktury właściwe dla docelowego użytkowania terenu (miasta, strefy aktywności gospodarczej) trzeba wprowadzać od początku, w miarę rozwoju zabudowy.
9. Granice jednostek przestrzennych mają być czytelne tak, aby równocześnie spełnione mogły być wymogi indywidualnej tożsamości i ponadlokalnej spójności.
10. Decyzje o zmianie użytkowania terenu trzeba podejmować ostrożnie, tak aby nie utracić wartości przestrzeni.

11. We wskazanych w audycie krajobrazowym krajobrazach priorytetowych należy koncentrować i uzupełniać zabudowę w granicach krajobrazów priorytetowych, ograniczając rozproszenie zabudowy poza ich granice, lub powstrzymać zabudowę poza obszarami zabudowanymi i terenami wyznaczonymi do zabudowy w obowiązujących w dniu uchwalenia audytu planach zagospodarowania przestrzennego.
12. Należy chronić elementy stylu krajobrazów priorytetowych charakterystyczne dla danego obszaru.
13. Niezbędne jest zachowanie i ochrona zabytków architektury, tradycyjnych układów przestrzennych oraz elementów małej architektury, które są świadectwem kulturowym i historycznym regionu, scharakteryzowanym w audycie krajobrazowym.
14. Przy planowaniu i realizacji inwestycji uwzględnia się naturalne warunki geologiczne i geomorfologiczne w celu minimalizacji ingerencji w rzeźbę terenu, w tym zachowania cennych formacji skalnych oraz stanowisk geologicznych.

Dla obszarów miejskich (miast) obejmujących tereny położone w granicach administracyjnych miast, czyli obszary gmin miejskich oraz miast w gminach miejsko-wiejskich przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania w odniesieniu do krajobrazów priorytetowych wskazanych w Audycie:

1. Zachowanie tradycyjnego charakteru miejskiego krajobrazu poprzez ochronę historycznych układów osadniczych, tradycyjnej skali i form zabudowy, charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego oraz miejsc pamięci i kultu.
2. Uwzględnienie potrzeby zachowania walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych w procesach planowania i zagospodarowania przestrzennego, aktach planowania przestrzennego i decyzjach administracyjnych.
3. Wzmocnienie ochrony zabytkowych układów urbanistycznych oraz obiektów zabytkowych poprzez stosowanie rekomendacji i wniosków dla konkretnych krajobrazów priorytetowych oraz katalogu lokalnych form architektonicznych w obrębie krajobrazów priorytetowych nawiązujących do tradycyjnych rozwiązań, w tym zachowanie gabarytów, form, proporcji budynków i stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych.
4. Przeciwdziałanie przypadkowej i nieestetycznej zabudowie oraz infrastrukturze, która narusza cenne wartości historyczne, fizjonomiczne, przyrodnicze i architektoniczne krajobrazów miejskich.
5. Unikanie lokalizacji dominujących obiektów wysokościowych i obszarowych, które mogą zaburzać panoramę i osie widokowe charakterystyczne dla krajobrazu priorytetowego.
6. Ograniczenie chaosu wizualnego wywołanego przez reklamy.
7. Promowanie wielofunkcyjności osiedli, mieszanie funkcji mieszkaniowych, usługowych i rekreacyjnych oraz gęstej, zwartej tkanki miejskiej z łatwym dostępem do usług i przestrzeni publicznych, przy zachowaniu charakterystycznych dla krajobrazu priorytetowego walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych.
8. Zintegrowanie rehabilitacji zabudowy w ramach krajobrazów priorytetowych oraz nowych inwestycji z istniejącym krajobrazem kulturowym, przy uwzględnieniu ochrony zabytkowych układów przestrzennych, architektury oraz dziedzictwa kulturowego krajobrazu priorytetowego.
9. Zwiększenie powierzchni chłonnych i zazieleniania przestrzeni publicznych w krajobrazie priorytetowym bez naruszania jego walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych.

10. Rozwój przestrzeni publicznych jako miejsc integracji społecznej o znaczeniu tożsamościowych z poszanowaniem historycznego otoczenia, z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi ograniczeniami, w tym utrudniającymi poruszanie się w przestrzeni.
11. Zapewnienie dostępności komunikacyjnej stref kultury i rekreacji w krajobrazie priorytetowym bez naruszania jego walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych.
12. Minimalizacja tworzenia nowych barier dla migracji fauny i flory oraz zachowanie ciągłości i spójności korytarzy ekologicznych.
13. Uwzględnianie naturalnych warunków geologicznych i geomorfologicznych przy planowaniu i realizacji inwestycji w celu minimalizacji ingerencji w rzeźbę terenu i zachowania cennych formacji skalnych oraz stanowisk geologicznych w obrębie krajobrazu priorytetowego.
14. Uznanie ochrony i rewaloryzacji Parku Śląskiego, dobra kultury współczesnej o znaczeniu ponadregionalnym, za cel publiczny samorządu wojewódzkiego oraz w procesach planowania i zagospodarowania przestrzennego utrzymanie integralności przestrzennej Parku Śląskiego jako kompleksu parkowego o znaczeniu ponadregionalnym.

Dla obszarów wiejskich (wsi) obejmujących tereny pozostające poza granicami administracyjnymi miast, na które składają się obszary gmin wiejskich i części wiejskie gmin miejsko-wiejskich przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania w odniesieniu do krajobrazów priorytetowych wskazanych w Audycie:

1. Zachowanie tradycyjnego charakteru wiejskiego krajobrazu poprzez ochronę historycznych układów osadniczych, tradycyjnej skali i form zabudowy, charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego oraz miejsc pamięci i kultu.
2. Wzmocnienie ochrony zabytkowych układów ruralistycznych oraz obiektów zabytkowych poprzez stosowanie rekomendacji i wniosków dla konkretnych krajobrazów priorytetowych oraz katalogu lokalnych form architektonicznych w obrębie krajobrazów priorytetowych nawiązujących do tradycyjnych rozwiązań, w tym zachowanie gabarytów, form, proporcji budynków i stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych.
3. Utrzymanie dotychczasowej struktury krajobrazowej obszarów rolnych świadczącej o tradycji gospodarowania, w tym zachowania podziałów gruntów rolnych, miedz, czyżni i obsady roślinnością wysoką między polami, także jako siedliska wielu gatunków ptaków, płazów i małych ssaków
4. Utrzymanie gospodarki stawowej jako historycznego składnika dziedzictwa kulturowego, w tym tzw. Żabiego Kraju.
5. Przeciwdziałanie przypadkowej i nieestetycznej zabudowie oraz infrastrukturze, która narusza cenne wartości historyczne, fizjonomiczne, przyrodnicze i architektoniczne krajobrazów wiejskich.
6. Unikanie lokalizacji dominujących obiektów wysokościowych i obszarowych, które mogą zaburzać panoramę i widoki charakterystyczne dla krajobrazu priorytetowego.
7. Ograniczenie chaosu wizualnego wywołanego przez reklamy.
8. Dążenie do zachowania i wzmocnienia lokalnej tożsamości poprzez promowanie tradycyjnych form zabudowy, wzorców rolnictwa oraz zachowanie charakterystycznych elementów krajobrazu jako warunku utrzymania tradycji krajobrazu.
9. Rozwój infrastruktury turystycznej, w tym szlaków spacerowych i rowerowych, jako elementów poprawiających jakość życia mieszkańców i atrakcyjność turystyczną regionu,

bez naruszania walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych krajobrazu priorytetowego.

10. Promowanie turystyki zrównoważonej i lokalnych produktów jako sposobu na rozwój gospodarczy przy jednoczesnej ochronie dziedzictwa kulturowego i harmonijnego krajobrazu wiejskiego.
11. Respektowanie w rozwoju rolnictwa i turystyki walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych krajobrazu priorytetowego, przy jednoczesnym promowaniu lokalnej gospodarki i zatrzymywaniu wartości dodanej w regionie.
12. Planowanie działalności gospodarczej, w tym turystyki, rolnictwa i energetyki odnawialnej, w sposób, który respektuje charakter i wartości krajobrazu priorytetowego, promuje zrównoważony rozwój i minimalizuje negatywny wpływ na środowisko.
13. Minimalizacja tworzenia nowych barier dla migracji fauny i flory oraz zachowanie ciągłości i spójności korytarzy ekologicznych.
14. Uwzględnianie naturalnych warunków geologicznych i geomorfologicznych przy planowaniu i realizacji inwestycji w celu minimalizacji ingerencji w rzeźbę terenu i zachowania cennych formacji skalnych oraz stanowisk geologicznych w obrębie krajobrazu priorytetowego.

Dla obszarów górskich przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania w odniesieniu do krajobrazów priorytetowych wskazanych w Audycie:

1. Ochrona elementów górskiego charakteru krajobrazu priorytetowego, w tym zachowanie polan beskidzkich.
2. Utrzymanie istniejących zasobów widokowych (ekspozycji czynnej i biernej), w tym panoram, przedpoli ekspozycyjnych, punktów widokowych i dominant.
3. Zachowanie tradycyjnej zabudowy górskiej, charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego oraz miejsc pamięci i kultu poprzez ochronę historycznych układów osadniczych, tradycyjnej skali i form zabudowy.
4. Wzmocnienie ochrony zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz obiektów zabytkowych, charakterystycznych dla obszarów górskich, poprzez stosowanie rekomendacji i wniosków dla konkretnych krajobrazów priorytetowych oraz katalogu lokalnych form architektonicznych w obrębie krajobrazów priorytetowych nawiązujących do tradycyjnych rozwiązań, w tym zachowanie gabarytów, form, proporcji budynków i stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych.
5. Przeciwdziałanie przypadkowej i nieestetycznej zabudowie oraz infrastrukturze, która narusza cenne wartości historyczne, fizjonomiczne, przyrodnicze i architektoniczne krajobrazu górskiego.
6. Unikanie lokalizacji dominujących obiektów wysokościowych i obszarowych, które mogą zaburzać panoramę i widoki charakterystyczne dla krajobrazów górskich.
7. Ograniczenie chaosu wizualnego wywołanego przez reklamy.
8. Dążenie do zachowania i wzmocnienia lokalnej tożsamości poprzez promowanie tradycyjnych form zabudowy, wzorców rolnictwa oraz zachowanie charakterystycznych elementów krajobrazu.
9. Planowanie i rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w sposób zrównoważony, z szacunkiem dla lokalnych ekosystemów, w tym planowanie i budowa ścieżek dydaktycznych, punktów widokowych, miejsc wypoczynku itp., bez naruszania walorów

przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych krajobrazu górskiego i bez przyczyniania się do degradacji cennych obszarów przyrodniczych.

10. Stosowanie metod technicznych i biologicznych zapobiegających erozji gleby i osuwiskom, zwłaszcza na stokach i w obszarach szczególnie narażonych na ruchy masowe.
11. Ochrona, odtwarzanie i utrzymywanie naturalnych i półnaturalnych ekosystemów górskich, w tym lasów, łąk, torfowisk i ekosystemów wodnych.
12. Minimalizacja tworzenia nowych barier dla migracji fauny i flory oraz zachowanie ciągłości i spójności korytarzy ekologicznych.
13. Ochrona obszarów górskich przed nadmiernym hałasem, w tym hałasem komunikacyjnym i przemysłowym w celu zachowania walorów wypoczynkowych i zdrowotnych tych terenów.

Dla obszarów ochrony krajobrazów kulturowych przyjmuje się następujące zasady zagospodarowania w odniesieniu do krajobrazów priorytetowych wskazanych w Audycie:

1. Ochrona historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zachowania i eksponowania zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym wartościowych zespołów i obiektów.
2. Zachowanie i podkreślanie tożsamości regionalnej poprzez ochronę krajobrazów historycznych i różnorodności kulturowej.
3. Uwzględnienie potrzeby zachowania walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych w procesach planowania i zagospodarowania przestrzennego, aktach planowania przestrzennego i decyzjach administracyjnych.
4. Wzmocnienie ochrony zabytkowych układów urbanistycznych oraz obiektów zabytkowych poprzez stosowanie rekomendacji i wniosków dla konkretnych krajobrazów priorytetowych oraz katalogu lokalnych form architektonicznych w obrębie krajobrazów priorytetowych nawiązujących do tradycyjnych rozwiązań, w tym zachowanie gabarytów, form, proporcji budynków i stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych.
5. Unikanie lokalizacji dominujących obiektów wysokościowych i obszarowych, które mogą zaburzać panoramę i osie widokowe charakterystyczne dla krajobrazu priorytetowego.
6. Ograniczenie chaosu wizualnego wywołanego przez reklamy.
7. Przeciwdziałanie zagrożeniom dla krajobrazów kulturowych, takim jak niszczenie cennych wartości historycznych, chaos przestrzenny, wprowadzanie nieharmonijnych materiałów czy hałas komunikacyjny i przemysłowy.
8. Zintegrowanie rehabilitacji zabudowy w ramach krajobrazów priorytetowych oraz nowych inwestycji z istniejącym krajobrazem kulturowym, przy uwzględnieniu ochrony zabytkowych układów przestrzennych, architektury oraz dziedzictwa kulturowego krajobrazu priorytetowego.
9. Zwiększenie powierzchni chłonnych i zazieleniania przestrzeni publicznych w krajobrazie priorytetowym bez naruszania jego walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych.
10. Rozwój przestrzeni publicznych jako miejsc integracji społecznej o znaczeniu tożsamościowych z poszanowaniem historycznego otoczenia, z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi ograniczeniami, w tym utrudniającymi poruszanie się w przestrzeni.
11. Uwzględnienie ekspozycji ważnych przestrzeni publicznych i zintegrowanie elementów krajobrazu kulturowego z otaczającą przestrzenią.

12. Wzmocnienie zasobów widokowych krajobrazu kulturowego poprzez właściwe eksponowanie dominant kulturowych, ochronę przedpola ekspozycyjnych, ciągów i osi widokowych
13. Zapewnienie dostępności komunikacyjnej stref kultury i rekreacji w krajobrazie priorytetowym bez naruszania jego walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych.

Ponadto przyjmuje się następujące rekomendacje odnoszące się do poziomu wojewódzkiego, dotyczące obiektów i obszarów proponowanych do objęcia ochroną prawną⁸:

1. Powiększenie istniejących obszarów chronionego krajobrazu:
  - a) Wzgórze Doroty, Lasek Grodziecki
  - b) Podkępie
2. Ustanowienie obszarów chronionego krajobrazu:
  - a) Dolędzin
  - b) Dolina Liswarty
  - c) Dolina Warty
  - d) Dolina Wisły
  - e) Lasy Obniżenia Małej Panwi
  - f) Park Śląski
3. Wspieranie działań na rzecz wzmocnienia ochrony:
  - a) Doliny Bytomki i innych cennych przyrodniczo i kulturowo obszarów Metropolii Górnośląskiej, w tym w ramach opracowywania założeń powołania Górnośląskiego Parku Krajobrazowego
4. Wspieranie działań na rzecz uznania za pomniki historii:
  - a) System hydrotechniczny Kanału Gliwickiego wraz z pozostałościami Kanału Kłodnickiego
  - b) Święta Anna - Siostry Dominikanki Klauzurowe, sanktuarium w Aleksandrówce
  - c) Rezydencja Prezydenta RP Zamek w Wiśle (Zamek Górny)
  - d) Kopalnia Ignacy w Rybniku
  - e) Sanktuarium i kalwaria w Piekarach Śląskich
  - f) Historyczny układ urbanistyczny Cieszyna
  - g) Zespół pałacowo-parkowy wraz z historycznym układem urbanistycznym Pszczyny
  - h) Zamki Jurajskie (wpis grupowy), obejmujący:
    - i) Zamek Olsztyn
    - ii) Zamek Mirów
    - iii) Zamek Bobolice
    - iv) Zamek Podzamcze (zwyczajowa nazwa - Ogrodzieniec)
    - v) Zamek Smoleń
  - i) Osiedla patronackie Górnego Śląska (wpis grupowy):
    - i) Kolonia robotnicza Carl Emanuel w Rudzie Śląskiej (Karmańskie)
    - ii) Kolonia robotnicza Kaufhaus w Rudzie Śląskiej
    - iii) Kolonia robotnicza Ficus przy ul. Kubiny w Rudzie Śląskiej - Wirku
    - iv) Kolonia robotnicza Borsigwerk w Zabrze
    - v) Kolonia robotnicza Emma w Radlinie
    - vi) Osiedle patronackie kopalni Dębieńsko w Czerwionce-Leszczynach
    - vii) Kolonia robotnicza Zgorzelec w Bytomiu Łagiewnikach

---

⁸ Zagadnienia te zostały szerzej opisane w rozdziale 7.

- viii) Osiedle Paruszowiec w Rybniku
- ix) Osiedle Ballestrema w Rokitnicy
- x) Osiedla robotnicze Piaski w Czeladzi
- xi) Osiedle robotnicze w Będzinie-Grodźcu
- xii) Osiedle Nowa Kolonia Robotnicza w Bytomiu

6.2 REKOMENDACJE I WNIOSKI DOTYCZĄCE POZIOMU LOKALNEGO (GMINNEGO)

Drugim, po wojewódzkim, poziomem wdrażania ustaleń Audytu jest poziom lokalny (gminny). Rozporządzenie, będące podstawą sporządzania audytów krajobrazowych (Załącznik nr 7 do Rozporządzenia) określa szeroki i otwarty⁹ zakres możliwych ustaleń takich dokumentów.

W dalszej części niniejszego rozdziału przedstawiono najważniejsze rekomendacje dotyczące poszczególnych podtypów krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych. Ustalenia szczegółowe, adresowane do każdego z nich osobno zawarte są w kartach krajobrazów priorytetowych (TOM II) oraz kartach krajobrazów obszarów chronionych (TOM III). W niektórych przypadkach opis obejmuje zalecenia dla konkretnych krajobrazów, gdy podtyp jest reprezentowany przez tylko jeden krajobraz.

Trzeba zaznaczyć, że – podobnie jak w przypadku zagrożeń – nie wszystkie rekomendacje zdają się być charakterystyczne dla danego podtypu. Wynika to z wspomnianej już różnorodności krajobrazów należących do tego samego podtypu, jak i z wewnętrznej różnorodności konkretnych krajobrazów priorytetowych.

Opracowanie niniejszego podsumowania rekomendacji dla poszczególnych krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów obszarów chronionych powstało w wyniku złożonej procedury opartej na wynikach szczegółowych analiz wykonanych w etapie 4:

- procedurę rozpoczęto od identyfikacji typowych zagrożeń dla poszczególnych podtypów krajobrazów priorytetowych;
- wyselekcjonowano powtarzające się rekomendacje w odniesieniu do poszczególnych przedmiotów zagrożeń, działań i zjawisk stwarzających zagrożenia oraz źródeł zagrożeń;
- dla każdego podtypu krajobrazów priorytetowych przeanalizowano, które rekomendacje mają największy potencjał do skutecznego przeciwdziałania zidentyfikowanym zagrożeniom. Analizowano poszczególne grupy rekomendacji, które odnosiły się do różnych aspektów ochrony krajobrazu, takie jak przeciwdziałanie zagrożeniom w zakresie ochrony i kształtowania środowiska abiotycznego, ochrony i kształtowania ekosystemów, ich zespołów oraz struktury ekologicznej krajobrazu, osadnictwa, architektury, kompozycji, ładu przestrzennego, walorów estetycznych i wizualnych oraz warunków akustycznych, sanitarnych, zapachowych i innych, a także obiektów i obszarów proponowanych do objęcia ochroną prawną;
- na podstawie analizy typowych zagrożeń i powtarzających się rekomendacji, opracowano syntetyczne rekomendacje, które zostały dostosowane do specyfiki każdego podtypu krajobrazu priorytetowego.

Podtyp 1b. Systemy wód płynących

Rekomendacje dla podtypu 1b odpowiadają na zidentyfikowane zagrożenia w krajobrazie priorytetowym Doliny Odry Zabełków (1 krajobraz priorytetowy). Ekstensywne użytkowanie łąk i

---

⁹ W rozporządzeniu zastosowane zostało określenie *rekomendacje i wnioski mogą dotyczyć w szczególności*, wskazujące na otwarty charakter zakresu ustaleń audytów.

pastwisk oraz przywracanie dawnych trwałych użytków zielonych pomaga w zachowaniu różnorodności biologicznej i struktury ekologicznej krajobrazu. Tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych poprawia walory sanitarne, minimalizując zanieczyszczenie wód. Usuwanie nielegalnych wysypisk odpadów chroni walory sanitarne i estetyczne krajobrazu.

2. Bagienno-łąkowe – głównie bezleśne

2a. Z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk

W podtypie 2a występują głównie krajobrazy priorytetowe dolin rzecznych o dużym zróżnicowaniu sposobów użytkowania, od różnorodnych form użytków rolnych, w tym łąk i pastwisk, po torfowiska oraz tereny bagienne. Dla krajobrazów priorytetowych podtypu 2a (12 krajobrazów priorytetowych) zaleca się zaniechanie osuszania torfowisk i bagien oraz przywracanie warunków hydrologicznych, co przeciwdziała degradacji siedlisk łądowych. Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk oraz przywracanie dawnych użytków zielonych pomaga w zachowaniu różnorodności biologicznej i struktury ekologicznej oraz przeciwdziałaniu sukcesji ekologicznej.

Podtyp 2b. Z dominacją szuwarów i turzycowisk

Dla podtypu 2b (3 krajobrazy priorytetowe) zaleca się zachowanie struktury krajobrazu typowego dla obszaru łąkowo-leśnych dolin, ekstensywne użytkowanie istniejących łąk i pastwisk oraz przywracanie do ekstensywnego użytkowania dawnych trwałych użytków, pozostawianie drzew obumierających i martwych, co wspiera różnorodność biologiczną. Inwestycje infrastrukturalne, niezbędne dla turystycznego funkcjonowania obszaru powinny być wprowadzane z poszanowaniem walorów fizjonomicznych naturalnego krajobrazu dolin rzecznych.

Podtyp 2d. Z dominacją torfowisk niskich

Rekomendacje dla podtypu 2d odpowiadają na zidentyfikowane zagrożenia w krajobrazie priorytetowym Stara Brzoza (1 krajobraz priorytetowy). Zaleca się ograniczenie odpływu wód metodami naturalnymi, co jest kluczowe dla ochrony torfowisk i bagien, zaniechanie osuszania torfowisk oraz przywracanie warunków hydrologicznych, co sprzyja regeneracji tych ekosystemów, podobnie jak przeciwdziałanie sukcesji ekologicznej zbiorowisk nieleśnych.

3. Leśne

Podtyp 3a. Z przewagą siedlisk borowych

W podtypie 3a (11 krajobrazów priorytetowych) występują krajobrazy priorytetowe o dużym zróżnicowaniu i unikatowej specyfice. Krajobrazy te obejmują różnorodne formy użytków leśnych, w tym obszary bagienne, torfowiska, doliny rzeczne oraz tereny górskie. Są to tereny, gdzie ekosystemy leśne współistnieją z półnaturalnymi łąkami i pastwiskami, co sprzyja zachowaniu wysokiej różnorodności biologicznej i ekologicznej. Dzięki zróżnicowanemu ukształtowaniu terenu i różnym typom siedlisk, krajobrazy te pełnią kluczowe funkcje ekosystemowe oraz mają wysoką wartość przyrodniczą i krajobrazową. Dla krajobrazów podtypu 3a zaleca się właściwe prowadzenie gospodarki leśnej, uwzględniającej walory przyrodnicze i krajobrazowe lasów, a w szczególności zachowanie siedlisk przyrodniczych chronionych, stanowisk i siedlisk chronionych gatunków roślin i zwierząt, dostosowanie składów gatunkowych drzewostanów do warunków siedliskowych, zwiększanie wieku lasów oraz zasobów martwego drewna, preferowanie odnowień naturalnych i rębni o niskiej intensywności, a także zwiększanie udziału starodrzewi w ekosystemach leśnych. Rekomenduje się ograniczanie intensywności mechanizacji produkcji leśnej niszczącej naturalne właściwości gleb.

Podtyp 3b. Z przewagą siedlisk lasowych

Krajobrazy priorytetowe podtypu 3b obejmują lasy liściaste, iglaste oraz mieszane, a także ekosystemy wodne i tereny bagienne. Dla podtypu 3b (18 krajobrazów priorytetowych) rekomenduje się prowadzenie gospodarki leśnej, uwzględniającej zachowanie siedlisk przyrodniczych chronionych, stanowisk i siedlisk chronionych gatunków roślin i zwierząt oraz priorytetowego traktowania funkcji ochronnych nad gospodarczymi. Zaleca się dostosowanie składów gatunkowych drzewostanów do warunków siedliskowych, zwiększanie wieku lasów oraz zasobów martwego drewna, preferowanie odnowień naturalnych i rębni o niskiej intensywności, a także pozostawienie drzew obumierających i martwych oraz zwiększanie udziału starodrzewi w ekosystemach leśnych w ramach prowadzonej zrównoważonej gospodarki leśnej.

Podtyp 3c. Z przewagą siedlisk łągowych, bagiennych i olsowych

Ze względu na stosunki wodne we wszystkich krajobrazach priorytetowych dla podtypu 3c niezbędne jest ograniczenie odpływu wód metodami naturalnymi, a gdzie jest to uzasadnione również technicznymi, celem zwiększenia wodnej retencji krajobrazowej, z uwzględnieniem konieczności ochrony innych walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Dla podtypu 3c (3 krajobrazy priorytetowe) rekomenduje się także zaniechanie procesów osuszania łąk, lasów, bagien i torfowisk, w tym w szczególności melioracji odwadniających; przywracanie warunków hydrologicznych odpowiednich do naturalnego procesu odtworzenia się bagien i torfowisk oraz charakterystycznej dla nich roślinności, a także pozostawianie martwych drzew oraz zwiększanie udziału starodrzewi w ekosystemach leśnych.

4. Bezleśne: murawowe, piaszczyste i skalne

Podtyp 4d. Bezleśne skałki i murawy naskalne

Rekomendacje dla podtypu 4d (5 krajobrazów priorytetowych) uwzględniają specyfikę krajobrazu Wyżyny Częstochowskiej. Obejmują stosowanie przyrodniczych lub technicznych metod ograniczania erozji i ruchów masowych, w szczególności dla przeciwdziałania zagrożeniom ze strony turystyki, zachowanie i właściwe wyeksponowanie osobliwych form krasowej rzeźby terenu zespołów skałkowych, a także zachowanie istniejącej mozaikowatej struktury krajobrazu otwartego. Zalecana jest także ochrona siedlisk przyrodniczych oraz stanowisk i siedlisk występowania cennych gatunków grzybów, roślin i zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorowisk naskalnych, murawowych i łąkowo-pastwiskowych. Istotne dla ochrony krajobrazów priorytetowych tego podtypu jest również niedopuszczanie do dalszej zabudowy (w obliczu presji tzw. drugich domów) cennych elementów naturalnych i półnaturalnych ekosystemów poza obszarami wyznaczonymi do zabudowy w obowiązujących w dniu uchwalenia audytu krajobrazowego planach zagospodarowania przestrzennego. Ochrona przedpoli ekspozycji na zamki i zespoły skalne oraz ostańce skalne poprzez niewprowadzanie zabudowy, w tym tymczasowej, nieumieszczanie reklam oraz przeciwdziałanie zarastaniu terenów otwartych.

5. Górskie ponad granicą lasu

Podtyp 5b. Hale wysokogórskie

W podtypie 5b przeważają tereny górskie z unikalnymi halami, takimi jak Hala Rysianka, Hala Cudzychowa, Pilsko-Hala Miziowa, Hala Lipowska, Hala Bieguńska i Hala Bacmańska. Krajobrazy te łączą cechy przyrodnicze i kulturowe, obejmując zarówno osobliwe formy rzeźby, jak i siedliska specyficzne dla ekosystemów górskich. Podobieństwo między nimi przejawia się we wspólnych elementach kulturowych związanych z tradycyjnym użytkowaniem pasterskim. Rekomendacje dla podtypu 5b (29 krajobrazów priorytetowych) obejmują zachowanie struktury typowych górskich polan z pastwiskami i łąkami, ekstensywne użytkowanie istniejących łąk i pastwisk, w tym ich wypasanie. Konieczne są zabiegi przeciwdziałające ich zarastaniu oraz utrzymywanie równowagi

między zbiorowiskami kosodrzewiny i pastwiskami, a także zachowanie i właściwe wyeksponowanie osobliwych form rzeźby terenu, w tym - w uzasadnionych przypadkach - selektywną wycinkę drzew i krzewów w obrębie formy geomorfologicznej i jej przedpola widokowego. Rekomenduje się również niewprowadzanie obiektów budowlanych poza istniejącymi schroniskami, obiektami gospodarki łąkowo-pastwiskowej i obiektami małej architektury turystycznej dostosowanymi stylistycznie i materiałowo do obiektów tradycyjnych, a także ochronę istniejących i odtwarzanie zdegradowanych obszarów tradycyjnej gospodarki pasterskiej. Ochrona przedpola ekspozycji panoramy pasm górskich w obrębie hal poprzez niewprowadzanie zabudowy, w tym tymczasowej oraz przeciwdziałanie zarastaniu terenów otwartych.

6. Wiejskie

Podtyp 6a. Sztuczne zbiorniki wodne

W podtypie 6a (9 krajobrazów priorytetowych) występują głównie krajobrazy sztucznych zbiorników wodnych, które charakteryzują się dużym zróżnicowaniem pod względem form i funkcji. Zbiorniki te obejmują stawy hodowlane, zbiorniki przeciwpowodziowe, retencyjne oraz rekreacyjne. W ich otoczeniu często występują tereny o różnorodnym zagospodarowaniu, takie jak obwałowania (grobla) oraz systemy zasilania lub odwadniania. Ten typ krajobrazu odznacza się unikalną fizjonomią i specyfiką ekosystemów wodnych oraz związanych z nimi siedlisk. Utrzymanie malowniczych wnętrza krajobrazowych. Dla podtypu 6a zaleca się prowadzenie gospodarki wodnej gwarantującej zachowanie krajobrazów stawowych i historyczno-kulturowej tradycji ich użytkowania (przeciwdziałanie wyłączenia z gospodarki stawowej i zamieniania np. na grunty orne), jak również stosowanie przyrodniczych lub technicznych metod ograniczania degradacji siedlisk w trakcie użytkowania turystycznego i rekreacyjno-wypoczynkowego. Rekomendowane jest także ekstensywne użytkowanie stawów z zachowaniem warunków siedliskowych i biocenoz sprzyjających zachowaniu cennych gatunków roślin i zwierząt, w tym utrzymanie na części stawów pasm i enklaw roślinności wodnej i szuwarowej oraz pozostawienie starodrzewi na groblach, w miejscach niestwarzających zagrożenia dla prowadzonej gospodarki stawowej. Rekomenduje się również ochronę i konserwację zabytkowych obiektów i zespołów obiektów stawowych, a w ramach tego niewprowadzanie materiałów, rozwiązań i obiektów degradujących ich wyraz stylistyczny oraz ochronę cennych kulturowo form inżynierii wodnej.

Podtyp 6b. Z przewagą wstęgowo ułożonych zespołów niewielkich pól ornych, łąk i pastwisk

W podtypie 6b (7 krajobrazów priorytetowych) występują krajobrazy priorytetowe charakteryzujące się różnorodnością form użytkowania rolniczego, w tym pola uprawne, łąki, pastwiska oraz mozaikowe krajobrazy otwarte. Krajobrazy te łączą cechy przyrodnicze i kulturowe, co przyczynia się do ich wysokiej wartości estetycznej i ekologicznej. W podtypie tym dominują krajobrazy rolnicze z zachowanymi tradycyjnymi układami pól oraz elementami zadrzewień śródpolnych, co sprzyja zachowaniu różnorodności biologicznej. Unikatowość tych krajobrazów polega na ich zróżnicowanym charakterze przestrzennym i użytkowym, co nadaje im specyficzny i niepowtarzalny wygląd. Rekomendacje dla podtypu 6b obejmują ochronę elementów stylu krajobrazu rodzimego, uwzględnienie konieczności zachowania naturalnej rzeźby terenu, utrzymania tradycyjnej obsady na miedzach i czyniach przy realizacji różnych form zagospodarowania terenu, struktury typowego dla obszaru wstęgowego układu pól oraz połączeń ekologicznych w krajobrazie, w tym wyłączenie z zabudowy korytarzy ekologicznych. Zaleca się także ograniczanie intensywności mechanizacji produkcji rolnej niszczącej naturalne właściwości gleb, w tym ograniczanie nadmiernego wykorzystania środków ochrony roślin i nawozów.

Podtyp 6c. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących małe pola

Dla podtypu 6c (12 krajobrazów priorytetowych) zaleca się uwzględnienie konieczności zachowania naturalnej rzeźby terenu przy realizacji różnych form zagospodarowania terenu oraz struktury typowego dla obszaru mozaikowego krajobrazu otwartego. Rekomenduje się także ochronę i odtwarzanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych, nadwodnych i przydrożnych, ograniczanie barier migracyjnych dla flory i fauny metodami przyrodniczymi i technicznymi oraz zachowanie połączeń ekologicznych w krajobrazie, w tym wyłączenie z zabudowy korytarzy ekologicznych. Rekomendowane jest także zachowanie cech charakterystycznych tradycyjnych krajobrazów otwartych: rozłogów pól, łąk i pastwisk, zadrzewień i innych elementów wewnątrz krajobrazowych, określających tradycyjny charakter krajobrazu (tzw. szachownica pól) oraz uwzględnienie walorów przyrodniczych i kulturowych w planowaniu przestrzennym i ograniczenie nowej zabudowy.

Podtyp 6d. Z przewagą mozaikowo rozmieszczonych użytków rolnych tworzących pola średniej wielkości

Reprezentujące podtyp 6d dwa krajobrazy priorytetowe mają inną specyfikę. Przykładowo, krajobraz Grodziec-Gródków jest bardziej przekształcony przez działalność człowieka, podczas gdy Zamarski i okolice zachowują więcej cech naturalnych i półnaturalnych ekosystemów, przy jednoczesnym obciążeniu krajobrazu obecnością farm fotowoltaicznych. Rekomendacje dla podtypu 6d obejmują planowanie i realizację obiektów budowlanych w sposób uwzględniający naturalne ukształtowanie terenu oraz uwzględnienie konieczności zachowania tradycyjnej struktury przestrzennej krajobrazu przy wprowadzaniu różnych form zabudowy i infrastruktury technicznej. Zaleca się także zachowanie i właściwe wyeksponowanie osobliwych form rzeźby terenu i budowy geologicznej, również związanych z historycznymi pozostałościami po eksploatacji, w tym, w uzasadnionych przypadkach, selektywną wycinkę drzew i krzewów w obrębie formy geomorfologicznej i jej przedpola widokowego. Rekomenduje się także przeciwdziałanie naturalnej lub przyspieszonej przez człowieka sukcesji ekologicznej zbiorowisk nieleśnych. W szczególności w krajobrazie priorytetowym Zamarski i okolice zaleca się także poza wyznaczonymi terenami nielokalizowanie farm wiatrowych i fotowoltaicznych oraz ograniczenie nowych inwestycji.

Podtyp 6g. Z przewagą terenów zabudowanych o charakterze wiejskim

Wspólną cechą krajobrazów priorytetowych reprezentujących podtyp 6g jest unikatowy charakter tradycyjnej struktury przestrzennej wsi. Dla podtypu 6g (9 krajobrazów priorytetowych) zaleca się więc uwzględnienie konieczności zachowania tradycyjnej struktury przestrzennej krajobrazu przy wprowadzaniu różnych form zabudowy i infrastruktury technicznej. Rekomenduje się zachowanie pierwotnego układu morfologicznego wsi i ochronę spójności przestrzennej, a także planowanie i realizację obiektów budowlanych w sposób uwzględniający naturalne ukształtowanie terenu, co przeciwdziałać ma zaburzaniu wiejskich układów przestrzennych. Zaleca się także ochronę przed uruchomieniem ruchów masowych oraz procesami erozyjnymi podczas realizacji zagospodarowania terenu, w tym związanego z zabudową, gospodarką rolną i turystyczno-rekreacyjną. Uwzględnić należy także stosowanie adekwatnych do występujących uwarunkowań metod technicznych lub przyrodniczych ograniczania erozji i ruchów masowych oraz przeciwdziałanie sukcesji ekologicznej zbiorowisk nieleśnych oraz ochronę naturalnych walorów przyrodniczych ekosystemów.

7. Mozaikowe

Podtyp 7a. Z przewagą terenów porolnych

W podtypie 7a (3 krajobrazy priorytetowe) występują krajobrazy priorytetowe charakteryzujące się różnorodnością form wodnych i ich otoczenia. Krajobrazy te obejmują sztuczne zbiorniki wodne, doliny rzeczne oraz tereny podmokłe. Charakterystyczne dla tych krajobrazów są zarówno zbiorniki retencyjne i przeciwpowodziowe, jak Zbiornik Racibórz Dolny, jak i bardziej naturalne formacje wodne, takie jak dolina rzeki Wiercicy. Dla podtypu 7a zaleca się niezasypywanie wyrobisk (np. w

krajobrazie priorytetowym Zbiornik Racibórz Dolny), preferowanie naturalnych procesów sukcesji ekologicznej i zasiedlania wód przez faunę (w przypadku sztucznych zbiorników wodnych). Rekomendowane jest ograniczenie odpływu wód metodami naturalnymi, a gdzie jest to uzasadnione również technicznymi. Na terenach otwartych należy przeciwdziałać naturalnej lub przyspieszonej przez człowieka sukcesji ekologicznej oraz uwzględniać znaczenie tych krajobrazów jako korytarzy ekologicznych.

8. Podmiejskie i osadnicze

Podtyp 8b. Wielkie kompleksy hotelowo-sportowe

Rekomendacje dla podtypu 8b odpowiadają na zagrożenia dotyczące krajobrazu priorytetowego Ustroń (1 krajobraz priorytetowy). Zaleca się planowanie i realizację obiektów budowlanych w sposób uwzględniający naturalne ukształtowanie terenu, ograniczanie barier migracyjnych dla flory i fauny metodami przyrodniczymi i technicznymi oraz zachowanie połączeń ekologicznych w krajobrazie, w tym wyłączenie z zabudowy korytarzy ekologicznych. Rekomenduje się ponadto stosowanie standardów architektoniczno-urbanistycznych oraz form zagospodarowania terenu nawiązujących do zabudowy sanatoryjnej i noclegowej o cechach zabytkowych oraz przeprowadzenie szczegółowych studiów koncepcyjnych zagospodarowania terenu na wschód od Wisły przez ulicę Nadrzeczną w rejonie Gościradowiec i Zawodzia Górnego. Dodatkowo, zaleca się wprowadzenie parku kulturowego, obejmującego dzielnicę leczniczo-rehabilitacyjną Ustronia oraz ograniczenie umieszczania reklam, co powinno zapobiec chaosowi przestrzennemu i wizualnemu.

Podtyp 8c. Miejscowości o zwartej, wielorzędowej zabudowie o charakterze wiejskim

Podtyp 8c reprezentują dwa krajobrazy priorytetowe, w których występują zdegradowane i wymagające ochrony obiekty zabytkowe. Dla obu tych krajobrazów rekomenduje się ograniczanie rozwoju chaotycznej zabudowy. Krajobraz Ogrodzieniec charakteryzuje się unikalnymi formami krasowymi, w tym zespołami skałkowych wzgórz oraz ruin zamku w Podzamczu, które mają wysoką wartość historyczną i kulturową. Dla tego krajobrazu istotne jest zachowanie muraw naskalnych, napiaskowych i kserotermicznych oraz utrzymanie bioróżnorodności florystycznej i faunistycznej, a także ochrona osi widokowych na wzgórze zamkowe i zamek w Ogrodzieńcu. Krajobraz Pilchowice-Wilcza wyróżnia się dominacją układów roślinności szuwarowo-turzycowiskowej oraz istniejących łąk i pastwisk, które podlegają przekształceniom. W tym obszarze ważnym aspektem jest zachowanie struktury krajobrazu otwartego oraz ograniczenie procesów osuszania bagien, torfowisk i stawów. W obu krajobrazach priorytetowych rekomenduje się ograniczanie niskiej emisji poprzez wymianę źródeł ciepła oraz ustalanie w planach miejscowych niskoemisyjnych źródła ciepła.

Podtyp 8e. Wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe i klasztorne oraz inne komponowane układy architektury zieleni i wód

Krajobrazy priorytetowe w podtypie 8e charakteryzują się obecnością cennych obiektów historycznych, takich jak zamki, parki, pałace i zespoły pałacowo-parkowe oraz klasztorne, co nadaje im wysoką wartość kulturową. Rekomendacje dla podtypu 8e (8 krajobrazów priorytetowych) obejmują ochronę cech układów zabytkowych oraz elementów inżynierii wodnej, a także powiązanych z założeniami parkowo-pałacowymi komponowanych krajobrazów rolnych. Zaleca się ochronę zabytkowych obiektów oraz przeciwdziałanie degradacji architektonicznej poprzez niewprowadzanie nieestetycznych materiałów i rozwiązań. Ponadto rekomenduje się zachowanie starodrzewia parkowego oraz martwych drzew, uwzględnienie walorów przyrodniczych, kulturowych i fizjonomicznych w planowaniu przestrzennym oraz nielokalizowanie nowej zabudowy poza wyznaczonymi terenami. Zakaz umieszczania reklam poza terenami zabudowanymi oraz przygotowanie i egzekwowanie lokalnego wzornika szyldów ma z kolei pomóc zachować estetykę

krajobrazu. Szczególnej ochrony fizjonomicznej wymaga krajobraz priorytetowy Jasna Góra ze względu na znaczenie religijne i historyczne.

9. Miejskie

Podtyp 9a. Miejscowości z zachowanym układem historycznym

Wszystkie krajobrazy priorytetowe w podtypie 9a charakteryzują się obecnością historycznego układu urbanistycznego małego miasta z cennymi zabytkami architektury. Dla podtypu 9a (14 krajobrazów priorytetowych) rekomenduje się koncentrowanie i uzupełnianie zabudowy w granicach krajobrazów priorytetowych oraz ograniczanie rozproszenia zabudowy poza ich granice. Zaleca się także przeciwdziałanie miejskiej wyspie ciepła i zwiększanie powierzchni chłonnych oraz dostosowanie sposobu kształtowania, zagospodarowania i wyposażania przestrzeni publicznych do historycznego charakteru ich otoczenia, a także przeciwdziałanie niskiej emisji. Zalecane jest zachowanie punktów osi widokowych oraz historycznego charakteru otoczenia, co chroni układy przestrzenne przed zaburzaniem przez nowe inwestycje. Nieumieszczanie reklam LED i ograniczenie wielkości reklam oraz stosowanie lokalnych wzorników szyldów ma wspierać spójność stylu architektonicznego. Zachowanie przedpoli ekspozycji, panoram, punktów, osi i ciągów widokowych oraz powiązanych z nimi cennych fizjonomicznie elementów ekspozycji biernej, opisanych w charakterystykach krajobrazów i wskazanych na załącznikach kartograficznych.

10. Wielkomiejskie

Podtyp 10a. Wielkomiejskie zespoły urbanistyczne o zachowanych założeniach historycznych

Wszystkie krajobrazy priorytetowe w podtypie 10a charakteryzują się obecnością wielkomiejskich zabytkowych układów urbanistycznych, które mają wysoką wartość historyczną i kulturową. Dla podtypu 10a (11 krajobrazów priorytetowych) rekomenduje się ochronę osi widokowych oraz historycznego charakteru przestrzeni publicznych poprzez nieumieszczanie konstrukcji reklamowych i LED oraz ujednoczenie elementów małej architektury i zieleni, a także porządkowanie organizacji ruchu i parkowania pojazdów. Zaleca się także przeciwdziałanie hałasowi komunikacyjnemu i emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez wprowadzenie odpowiednich rozwiązań organizacyjnych i technicznych, jak również harmonijne łączenie wartości zabytkowych lub przyrodniczo-krajobrazowych ze współczesną zabudową i zagospodarowaniem oraz zwiększanie udziału drzew, zazielenianie przestrzeni publicznych, w tym placów i skwerów, podwórzy w zabudowie kwartałowej zamkniętej, zieleni przykościelnej, uzupełnianie zieleni osiedlowej oraz stosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie. Ma to przeciwdziałać miejskiej wyspie ciepła i sprzyjać zwiększaniu powierzchni chłonnych, a także przeciwdziałać niskiej emisji.

Podtyp 10b. Nowoczesne centra miast

Rekomendacje dla podtypu 10b odpowiadają na zagrożenia zidentyfikowane w krajobrazie priorytetowym Katowice Rondo (1 krajobraz priorytetowy). Zaleca się ochronę i konserwację zabytków oraz obiektów poprzemysłowych w Strefie Kultury, na terenie całego krajobrazu wykluczenie lokalizacji reklam wielkoformatowych oraz ograniczenie umieszczania reklam LED w celu przeciwdziałania chaosowi przestrzennemu i wizualnemu, wprowadzenie organizacji ruchu i parkowania pojazdów w sposób czytelny i zintegrowany z przestrzeniami dla pieszych i rowerzystów. Dla krajobrazu priorytetowego kluczowe są przestrzenie publiczne i dostępność, w tym doprowadzenie do bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej Strefy Kultury z każdej części metropolii, w tym szczególnie środkami transportu zbiorowego; zapewnienie dostępności dla realizacji funkcji rekreacyjnych i kulturotwórczych zwłaszcza dla ruchu pieszego w ciągu ulicy

Chorzowskiej i Alei Walentego Roździeńskiego, a także ukształtowanie wysokiej jakości systemu przestrzeni publicznych w ramach krajobrazu priorytetowego oraz powiązanie ich ciągami pieszymi z istniejącymi przestrzeniami publicznymi krajobrazu priorytetowego i Śródmieścia Katowic, a także z terenami zieleni w otoczeniu.

Podtyp 10c. Obszary zabudowy mieszkaniowej

W podtypie 10c dominuje historyczne osiedla robotnicze o zróżnicowanej strukturze urbanistycznej. Rekomendacje dla podtypu 10c (8 krajobrazów priorytetowych) obejmują utrzymywanie i pielęgnację zieleni miejskiej, a także zwiększanie udziału drzew i zazielenianie przestrzeni publicznych. Rekomenduje się ochronę i konserwację zabytkowych obiektów oraz stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych, wprowadzenie standardów architektoniczno-urbanistycznych, które nawiązują do rozwiązań tradycyjnych, nieumieszczanie reklam oraz ograniczenie termomodernizacji osiedli blokowych do rozwiązań, które nie niszczą stylistyki krajobrazu. Zalecana jest także ochrona, rozwój i pielęgnacja zieleni urządzonej w formie nasadzeń przyulicznych, zieleni podwórek, placów, skwerów i parków oraz stosowanie rozwiązań opartych na przyrodzie. Ma to przeciwdziałać miejskiej wyspie ciepła i sprzyjać zwiększaniu powierzchni chłonnych, a także przeciwdziałać niskiej emisji.

Podtyp 10e. Tereny sportowo-rekreacyjne

W podtypie 10e (5 krajobrazów priorytetowych) występują krajobrazy priorytetowe o dużym zróżnicowaniu, w tym tereny leśne, zbiorniki wodne oraz parki, z których Park Śląski jest szczególnie ze względu na uwarunkowania krajobrazowe i formalne. Dla krajobrazów parkowych rekomenduje się utrzymanie i rozwijanie urbanistycznych i architektonicznych tradycji, decydujących o świadectwie i wartościach kultury materialnej metropolii górnośląskiej; ochronę i konserwację kompozycji, starodrzewu, zabytkowych obiektów kubaturowych i małej architektury. Dla krajobrazów ze zbiornikami wodnymi zaleca się ograniczanie fragmentacji ekosystemów wodnych, zadrzewień i lasów, a także zachowanie zróżnicowania krajobrazu otwartego z licznymi stawami, częściowo z zielenią komponowaną. W odniesieniu do terenów leśnych rekomenduje się prowadzenie gospodarki leśnej uwzględniającej konieczność ochrony przyrody i krajobrazu. Ponadto zalecane jest ograniczanie fizycznej i chemicznej degradacji siedlisk łądowych poprzez utrzymywanie metodami właściwymi do występujących uwarunkowań elementów organizacji funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych oraz ochronę starodrzewia. We wszystkich krajobrazach priorytetowych w podtypie rekomenduje się utrzymanie charakteru krajobrazu rodzimego oraz ograniczenie presji rozpoczętych procesów urbanizacji poprzez niewyznaczanie nowych terenów zabudowy poza terenami istniejącego zainwestowania. W odniesieniu do Parku Śląskiego rekomenduje się szczególne rozwiązania planistyczne, w tym opracowanie planu miejscowego dla całego obszaru Parku Śląskiego jako dobra kultury współczesnej oraz zakazu opracowania planów miejscowych dla fragmentów Parku Śląskiego oraz planów miejscowych łącznie dla terenów sąsiadujących z Parkiem i należących do Parku; zakazanie wprowadzania funkcji i sposobów zagospodarowania mogących wpłynąć na pogorszenie walorów przyrodniczo-krajobrazowych Parku Śląskiego, także w sąsiedztwie Parku poza krajobrazem priorytetowym.

11. Wodnogospodarcze

Podtyp 11a. Duże sztuczne zbiorniki wodne o różnych funkcjach

Wszystkie trzy krajobrazy priorytetowe podtypu 11a zawierają duże zbiorniki wodne, które pełnią kluczową rolę w zarządzaniu zasobami wodnymi, ochronie przeciwpowodziowej oraz rekreacji. Przykładowo, Jezioro Goczałkowickie – zachowania struktury mozaikowatego krajobrazu otwartego, zaś Jezioro Żywieckie – ochrony przed wprowadzeniem wielokubaturowych obiektów wysokościowych i zapewnienia zachowania punktów widokowych. Wspólne rekomendacje dla

podtypu obejmują tworzenie stref buforowych i odtwarzanie pasów ochronnych roślinności wzdłuż brzegów zbiorników wodnych, a także pozostawianie drzew obumierających i martwych oraz ochrona ekosystemów torfowisk i zadrzewień łągowych. Zaleca się także unikanie wprowadzania obiektów budowlanych poza niezbędnymi do prowadzenia gospodarki wodnej oraz rekreacji, a także unikanie lokalizacji wielkokubaturowych i wysokościowych obiektów. Niezbędna jest racjonalna gospodarka wodna uwzględniająca walory ekologiczne i krajobrazowe oraz zmieniające się warunki klimatyczne, a także monitorowanie jakości wód i wdrażanie działań zapobiegających ich zanieczyszczeniu.

12. Przemysłowe i energetyczne

Podtyp 12b. Wielkie kompleksy elektrowni konwencjonalnych oraz wielkie farmy fotowoltaiczne

Rekomendacje dla podtypu 12b odpowiadają na zidentyfikowane zagrożenia w krajobrazie priorytetowym łąziska Huta (1 krajobraz priorytetowy). Zaleca się w szczególności zachowanie ekosystemów porekultywacyjnych o walorach przyrodniczych, zachowanie Hałdy Skalny z dopuszczeniem pełnienia przez nią funkcji rekreacyjno-turystycznych, a także zachowanie przedpola ekspozycji Hałdy Skalny i Elektrowni łąziska (częściowo w sąsiednim krajobrazie), poprzez niewprowadzanie zabudowy, w tym tymczasowej oraz nieumieszczanie reklam, a także poprzez przeciwdziałanie jego zarastaniu.

13. Górnicze

Podtyp 13b. Tereny zakończonej wielkopowierzchniowej eksploatacji odkrywkowej

Rekomendacje dla podtypu 13b (2 krajobrazy priorytetowe) uwzględniają specyfikę krajobrazów priorytetowych, które powstały w wyniku zakończonej eksploatacji złóż. Z tego powodu obejmują zagospodarowanie zwałowisk skały dołowej i mas ziemnych, uwzględniające funkcje ekologiczne, przeciwoerozyjne, ochrony wód oraz - w uzasadnionych przypadkach - możliwość realizacji funkcji rekreacyjno-turystycznych. Alternatywą może być uwzględnienie w rekultywacji i zagospodarowaniu terenów zaniechanej eksploatacji struktur i funkcji geoekologicznych terenów poeksploatacyjnych, a także rewitalizacja podlegających degradacji i dewastacji zabytkowych obiektów i zespołów przemysłowych. Istotne jest nieprzekształcanie lasów, zadrzewień lub użytków zielonych na inne formy użytkowania stwarzających zagrożenie erozyjne. Rekomenduje się także zachowanie i właściwe wyeksponowanie osobliwych antropogenicznych form rzeźby terenu, w tym historycznych form antropogenicznych dawnego górnictwa (wyróbiska) i budowy geologicznej, w tym - w uzasadnionych przypadkach - selektywna wycinka drzew i krzewów w obrębie formy kamieniołomu i jej przedpola widokowego, Wspierania obecnego kierunku zagospodarowania GEOsfery i działań ochronnych (Segiet).

Podtyp 13c. Tereny czynnej eksploatacji podziemnej

Rekomendacje dla podtypu 13c (2 krajobrazy priorytetowe) uwzględniają specyfikę krajobrazów, w których prowadzona jest czynna podziemna eksploatacja złóż. Dla ochrony tych krajobrazów konieczne jest uwzględnienie w rekultywacji i zagospodarowaniu przemysłowych struktur i funkcji geoekologicznych terenów, a także naturalnych kierunków sukcesji ekologicznej skutkujących wykształceniem się zbiorowisk naskalnych, muraw kserotermicznych lub napiaskowych. Zaleca się zachowanie cennych ekosystemów na terenach oraz zachowanie historycznych obiektów pokopalnianych, w tym obiektów ważnych dla tradycji krajobrazu (np. hałdy). Ewentualna realizacja obiektów budowlanych musi przebiegać w sposób zapewniający ochronę przed uruchomieniem ruchów masowych i procesów erozji wodnej oraz wietrznej.

Podtyp 13d. Tereny zakończonej eksploatacji podziemnej

Rekomendacje dla podtypu 13d odpowiadają na zidentyfikowane zagrożenia w krajobrazie priorytetowym Las Kostuchna (1 krajobraz priorytetowy), gdzie została zakończona eksploatacja podziemna i trwa rekultywacja terenu. Zaleca się w szczególności uwzględnienie w rekultywacji i zagospodarowaniu terenów przemysłowych struktur i funkcji geoekologicznych terenów, a także naturalnych kierunków sukcesji ekologicznej skutkujących wykształceniem się zbiorowisk murawowych i zadrzewieniowych. Ponadto rekomenduje się zachowanie ekosystemów porekultywacyjnych o wysokich walorach przyrodniczych, w tym muraw i zadrzewień, a także prowadzenie gospodarki leśnej uwzględniającej konieczność ochrony przyrody i krajobrazu. Ze względu na walory historyczne obszaru zaleca się zachowanie historycznych obiektów pokopalnianych oraz utworzenie parku kulturowego obejmującego Hałdę Kostuchna i Murcki oraz uznanie kolonii robotniczej "Boże Dary" za pomnik historii wspiera ochronę dziedzictwa kulturowego i geologicznego.

Podsumowując przedstawione wyżej rekomendacje i wnioski w skali regionalnej i lokalnej należy zwrócić uwagę na ich szeroki zakres merytoryczny. Jest on związany z bardzo dużym zróżnicowaniem warunków środowiskowych i społeczno-gospodarczych regionu, a także bardzo licznymi i zróżnicowanymi zagrożeniami, na które zgodnie z metodyką audytu krajobrazowego rekomendacje i wnioski odpowiadają.

Rekomendacje i wnioski przeciwdziałające zagrożeniom w zakresie ochrony i kształtowania środowiska abiotycznego szczególnie rozbudowane są w krajobrazach priorytetowych i krajobrazach form ochrony przyrody, takich jak parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i rezerwy przyrody, zlokalizowanych na obszarach górskich oraz wyżynnych z ostałcami skał węglanowych oraz pokrytych lessami. Dla tych krajobrazów bardzo często formułowane są rekomendacje i wnioski dotyczące zachowania różnorodności geomorfologicznej, geologicznej, hydrograficznej, a także przeciwdziałające zagrożeniom, w tym ruchami masowymi.

Druga grupa rekomendacji i wniosków dotyczy przeciwdziałania zagrożeniom w zakresie ochrony i kształtowania ekosystemów, ich zespołów oraz struktury ekologicznej krajobrazu. Są one najbardziej rozbudowane w krajobrazach najbardziej naturalnych, w tym leśnych, łąkowo-pastwiskowych dolin rzecznych, muraw kserotermicznych, napiaskowych i naskalnych głównie w krajobrazach Wyżyny Częstochowskiej i w Beskidach. Bardzo często rozbudowane rekomendacje i wnioski w tym zakresie mają krajobrazy form ochrony przyrody, w szczególności parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Największe znaczenie mają rekomendacje i wnioski dotyczące zasad prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniającej konieczność ochrony przyrody i krajobrazu, ograniczania fizycznej i chemicznej degradacji siedlisk łądowych, przeciwdziałania naturalnej lub przyspieszonej przez człowieka sukcesji ekologicznej zbiorowisk nieleśnych na zadrzewieniowe i leśne, w tym przeciwdziałanie zarastaniu łąk, muraw naskalnych, napiaskowych i kserotermicznych, ograniczania intensywności mechanizacji produkcji rolnej i leśnej niszczącej naturalne właściwości gleb, zachowania poza obszarami leśnymi struktury typowego dla obszaru mozaikowego krajobrazu otwartego, nie usuwania w miejscach nie stwarzających zagrożenia dla ludzi lub ich mienia drzew obumierających i martwych, zwłaszcza starych drzew liściastych oraz dziuplastych, niedopuszczania do dalszej zabudowy cennych elementów systemu ekologicznego oraz krajobrazowego, ograniczania fragmentacji i geometryzacji siedlisk naturalnych i seminaturalnych w procesach zagospodarowania przestrzennego, ograniczania ilości barier migracyjnych dla flory i fauny oraz uwzględnienia połączeń ekologicznych, w tym wyłączenie z zabudowy korytarzy ekologicznych, wyznaczenia i rozwoju sieci korytarzy ekologicznych.

Dla krajobrazów zurbanizowanych kluczowe i najbardziej rozbudowane są rekomendacje i wnioski przeciwdziałające zagrożeniom w zakresie osadnictwa, architektury, kompozycji, ładu przestrzennego oraz walorów estetycznych. Zagrożenia te są w regionie bardzo powszechne, w tym

w krajobrazach form ochrony przyrody, takich jak parki krajobrazowe, więc ich rozbudowanie w audycie krajobrazowym województwa jest uzasadnione. Rekomendacje i wnioski dotyczą m.in. zasad realizacji nowej zabudowy o różnych funkcjach, stosowania standardów architektoniczno-urbanistycznych uwzględniających lokalne formy architektoniczne, zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych na terenach zabudowanych oraz realizacja zieleni wysokiej i niskiej w sposób preferujący gatunki rodzime, ochrony w procesach planowania i zagospodarowania przestrzennego elementów stylu krajobrazu rodzimego, uwzględnienia przy planowaniu przedsięwzięć lokalizacji stanowisk archeologicznych i konieczności ich ochrony, ochrony i konserwacja zabytkowych obiektów i zespołów architektonicznych, wprowadzania do gminnej ewidencji zabytków i planów miejscowych obiektów i zespołów przestrzennych mających cechy zabytkowe, przeciwdziałania lokalizacji nowych antropogenicznych dominant krajobrazowych, ochrony dominant, przedpoli ekspozycji, punktów, ciągów i osi widokowych oraz powiązań kompozycyjno-widokowych między nimi, ochrony i propagowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Ostatnia grupa rekomendacji i wniosków dotyczy przeciwdziałania zagrożeniom w zakresie warunków akustycznych, sanitarnych, zapachowych i innych. Są one formułowane w szczególności dla krajobrazów o wiejskich i miejskich. Obejmują głównie ograniczanie uciążliwości zapachowych, hałasowych, ograniczania niskiej emisji zanieczyszczeń atmosfery oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami.

7 PROPOZYCJE W ZAKRESIE DODATKOWEJ OCHRONY CENNYCH KRAJOBRAZÓW WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Zgodnie zapisami art 38a UPZP w ramach audytu krajobrazowego w szczególności wskazuje się rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie wybranych obszarów chronionych, w szczególności poprzez wskazanie obszarów, w obrębie krajobrazów, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3, 4 i 9 ustawy o ochronie przyrody, to jest jako parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i zespoły przyrodniczo krajobrazowe. Użyte dwukrotnie sformułowanie „w szczególności” jednoznacznie wskazuje, że nie jest to katalog zamknięty, stąd rekomendacje Audytu, mające na celu ochronę najcenniejszych walorów krajobrazowych całego województwa mają szerszy charakter (także inne formy ochrony przyrody i zabytków) i zasięg przestrzenny.

Warto zwrócić uwagę, że zgodnie z zapisami art. 14 ust. 4c w odniesieniu do parków krajobrazowych oraz art. 23 ust. 3c w odniesieniu do obszarów chronionego krajobrazu, rady gmin nie mogą odmówić uzgodnienia projektu uchwał sejmiku wojewódzkiego w sprawie ustanowienia lub powiększenia tych form ochrony przyrody, jeżeli rekomendacja ta wynika z zapisów audytu krajobrazowego.

Jednocześnie audyt krajobrazowy może też wskazywać te parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i zespoły przyrodniczo krajobrazowe, które ze względu na znaczący spadek wartości krajobrazu wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony (art. 38a ust. 5 UPZP). Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody (art. 10 ust. 1a, art. 13. ust. 3, art. 16 ust. 3 art. 23. ust. 2, art. 44 ust. 4) zniesienie jakiejś formy ochrony może nastąpić wyłącznie w przypadku bezpowrotnej utraty wartości danego obszaru. Jednocześnie ustawodawca dopuścił także likwidację ochrony prawnej *w razie konieczności realizacji inwestycji celu publicznego w przypadku braku rozwiązań alternatywnych lub zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego*. W przypadku województwa śląskiego, nie wskazuje się obszarów wymagających pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony.

Obszary cenne przyrodniczo zasługujące na objęcie dodatkowymi formami ochrony przyrody

Prace nad identyfikacją i waloryzacją krajobrazów pozwoliły na wskazanie obszarów, które, głównie ze względu na swoje walory krajobrazowe, zasługują na objęcie ochroną przewidzianą w ustawie o ochronie przyrody. W niektórych przypadkach były to obszary zlokalizowane już w granicach parków krajobrazowych czy obszarów chronionego krajobrazu, jednak w opinii autorów, ochrona ta jest niewystarczająca dla zachowania zidentyfikowanych walorów, stąd propozycje jej wzmocnienia poprzez ustanowienie dodatkowej formy prawnej. Niezależnie od własnych propozycji, zwrócono się z prośbą do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego oraz samorządów o przekazanie własnych przemyśleń i wniosków w tym zakresie.

W pracach wykorzystano także dane z projektu pt. Aktualizacja korytarzy ekologicznych województwa śląskiego” oraz innych dostępnych źródeł.

Efektorem tych prac jest lista 36 propozycji powołania nowych bądź rozszerzenia istniejących obszarów chronionych (Tab. 7).

Tab. 7. Cenne obszary przyrodnicze, proponowane do objęcia dodatkową formą

Lp. Nazwa	Działanie	Syntetyczne uzasadnienie	Dodatkowe informacje	Gmina
1	Dolędzin Ustanowienie OChK	Cenne walory fizjonomiczne (urozmaicona rzeźba). Funkcje wodno- i glebochronne	Teren pokrywa się w całości z krajobrazem priorytetowym ID 41. Stanowi nawiązanie do obszaru chronionego krajobrazu woj. opolskiego „Wronin – Maciowakże”. Obejmuje zwarty krajobraz leśny na wylesionym płaskowyzu o bardzo wysokich walorach fizjonomicznych. Za sprawą występujących naokoło rozległych przedpola ekspozycji dobrze wyeksponowany w krajobrazie nawet ze znacznych odległości. Struktura wewnętrzna zwarta, krajobraz zakryty. Zróżnicowana rzeźba terenu o wysokościach bezwzględnych w przedziale 230-260 m ze skarpami i rozcięciami erozyjnymi sięgającymi 7 m	Rudnik
2	Dolina Białki Zdowskiej ZPK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny	Teren w granicach PK "Orlich Gniazd", chroniony zapisami Planu ochrony PKOG: obszar określony jako Podstrefa IA – obszary o wysokich walorach przyrodniczych. Proponowane działania ochronne na tym obszarze to: utrzymanie gruntów w dotychczasowym użytkowaniu; ekstensywna gospodarka rolna – głównie hodowla realizowana w oparciu o istniejące łąki; ekstensywne zagospodarowanie turystyczne	Włodowice
3	Dolina Liswarty OChK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny	Teren w obrębie krajobrazów priorytetowych ID 624, 645, 678, 743, 821, 1143 obejmujących dolinę Liswarty (bez dopływów z wyjątkiem Potoku Jeżowskiego), z wyłączeniem terenów PK „Lasy nad Górą Liswartą”. Krajobraz o zróżnicowanych warunkach ekspozycyjnych od otwartych związanych z łąkami do zamkniętych związanych z zadrzewieniami i lasami przyrzecznymi. Przedpola ekspozycji zakończone ścianą zadrzewień, lasu, rzadziej zabudowy. Wnętrza krajobrazowe wydzielane są często przez liniowe i obszarowe zadrzewienia wzdłuż rzek i rowów. Brak znacząco degradujących krajobraz dominant krajobrazowych poza odcinkami rzeki przepływających przez tereny zabudowane. Obecne dominanty pozytywne w postaci pojedynczych i grupowych zadrzewień, a także obiektów architektonicznych o walorach historyczno-kulturowych występujących najczęściej poza granicami jednostki w przyległych wsiach (np. kościoły)	Ciasna, Krzepice, Lipie, Miedźno, Popów, Przystajń
4	Dolina Matej Panwi ZPK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny (obszar węzłowy)	Teren m.in. w obrębie krajobrazów priorytetowych ID 32, 897. Obejmuje dolinę nieuregulowaną, meandrującąj Matej Panwi, ulegającą naturalnym procesom rzeczynym, erozyjnym i akumulacyjnym powodującym zmiany kształtu koryta i brzegów rzeki oraz przyległych przyległe obszarów zalewowych. Mozaikę siedlisk tworzą wyspy oraz ławice żwiru, piasku i mułu w strefie przybrzeżnej, a także strome, pionowe brzegi i wytwy brzegowe. Skarpy nadbrzeżne sięgają od 1 do 4 m wysokości. Z doliny widok na zwarte ściany lasów sąsiadujących jednostek	Kalety, Koszęcin, Krupski Młyn, Lubliniec, Tworóg
5	Dolina Warty OChK	Ponadregionalny korytarz ekologiczny	Teren doliny Warty od ujścia Liswarty do granicy z woj. łódzkim jako kontynuacja ochrony doliny w ramach Działalności Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego (w woj. łódzkim)	Popów

6	Dolina Wisły	Ustanowienie OChK	Ponadregionalny korytarz ekologiczny	Teren doliny Wisły poniżej Zbiornika Goczałkowickiego aż do ujścia Przemszy	Bestwina, Bieruń, Bojszowy, Czechowice-Dziedzice, Goczałkowice Zdrój, Miedźna, Pszczyzna, Wilamowice
7	Góra Wał	Ustanowienie UE	Cenne walory fizjonomiczne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny	Teren w obrębie krajobrazu priorytetowego ID 940, w granicach PK "Orlich Gniazd". Chroniony zapisami Planu ochrony PKOG: obszar określony jako Podstrefa IA – obszary o wysokich walorach przyrodniczych	Mstów
8	Grochowiec	Ustanowienie UE	Cenne siedliska kserotermiczne i bezkręgowce. Cenne walory fizjonomiczne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny (obszar węzłowy)	Teren w obrębie krajobrazu priorytetowego ID 1041 i krajobrazów sąsiednich, w granicach PK "Orlich Gniazd". Obejmuje obszar zwany „ryczowskim rejonem skałkowym”, będący jeden z bardziej malowniczych terenów Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Najbardziej charakterystycznym krajobrazowo wzniesieniem jest Grochowiec Wielki. Szczyt wznosi się na 486 m n.p.m. i należy do najlepiej wyeksponowanych widokowo w okolicy	Ogrodzieniec
9	Kierzkowskie bagno oraz stawy i bagna Piłka	Ustanowienie UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny. Rekomendacja Planu ochrony dla PK "Lasy nad Górną Liswartą"	Teren w granicach PK "Lasy nad Górną Liswartą". Obejmuje kompleks stawów wraz z sąsiadującymi od wschodu łąkami i torfowiskami. Kompleks stawowy to 6 płytkich akwenów hodowlanych, każdy z nich odznacza się bujną roślinnością wodną i szuwarową. Spośród gatunków tu rosnących na uwagę zasługują: grzybenie białe, łączeń baldaszkowaty, bobrek trójlistkowy, okrężnica bagienna, wątrota zwyczajna. Obszar stanowi ważne w skali Parku miejsce rozrodu awifauny wodno-błotnej, w tym gatunków specjalnej troski takich jak: łabędź krzykliwy, gegawa, perkozek, błotniak stawowy i czajka. Obszar ten jest także miejscem żerowania gniazdującego w sąsiadujących lasach kobuza. Jest to także jedno z dwóch znanych obecnie w PKLnGL i na terenie województwa stanowisk rozrodczych ważki przenieli dwuplamej	Herby
10	Lasy Obniżenia Małej Panwi	Ustanowienie OChK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne i glebochronne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny (obszar węzłowy)	Teren w obrębie obszaru węzłowego korytarza ekologicznego "Lasy Lublinieckie". Stanowi nawiązanie do obszaru chronionego krajobrazu woj. opolskiego „Lasy Stobrawsko – Turawskie”	Kalety, Koszęcin, Koziegłowy, Krupski Młyn, Lubliniec, Miasteczko Śląskie, Ozarówce, Pawonków, Siewierz, Tarnowskie Góry, Tworóg, Woźniki
11	Lubockie	Ustanowienie UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny (obszar węzłowy). Rekomendacja Planu ochrony dla PK "Lasy nad Górną Liswartą"	Teren w granicach PK "Lasy nad Górną Liswartą". Obejmuje kompleks źródleńskich, ekstensywnie użytkowanych, podmokłych łąk ze związków <i>Callithion</i> i <i>Molinion</i> . Stwierdzono tu stanowiska m.in.: dziewięciornika błotnego, goryczki wąskolistnej, kruszczyka błotnego, listery jajowatej, mieczyka dachówkowatego, podkolana białego, stoplanka szerokolistnego i turzycy Hartmana	Kochanowice
12	Łąki z mieczykiem koło Zump	Ustanowienie UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny. Rekomendacja Planu	Teren w obrębie krajobrazu priorytetowego ID 672, w granicach PK "Lasy nad Górną Liswartą". Obejmuje kompleks trzcinowisk <i>Phragmitetum australis</i> , zarosli wierzbowych <i>Salicetum pentandro-cinereae</i> , ziótorosli <i>Filipendulo-Geranietum</i> oraz wilgotnych łąk ze związku <i>Callithion</i> z udziałem	Boronów

			ochrony dla PK "Lasy nad Górną Liswartą"	ostrożenia łąkowego i łąk ze związku <i>Molinion</i> z bogatym stanowiskiem mleczyka dachówkowatego. Pomimo miejscowego przesuszenia terenu w wyniku melioracji zachowały się tu liczne wysięki wód (źródlika). Obiekt istotny dla ochrony ugrupowań fauny związanej z siedliskami łąkowymi. Z ciekawych przedstawicieli awifauny legowej stwierdzono tutaj występowanie m.in. przepiórki, gąsiorka, pokląskwy i potrzaszca	
13	Podmokłe łąki w Aleksandrii	Ustanowienie UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne. Rekomendacja Planu ochrony dla PK "Lasy nad Górną Liswartą"	Teren w granicach PK "Lasy nad Górną Liswartą". Obejmuje końcowy fragment doliny cieku wodnego. Znajdują się tu łąki podmokłe łąki i torfowisko przejściowe na którym rosną m.in., turzyca pchla, ciemiężca zielona, siedmiopalecznik błotny i turzyca prosowa. W bezpośrednim sąsiedztwie rozwinęły się niewielkie fragmenty łąk <i>Junco Moliniatum</i> z trzęślicą modrą, przytulią późnocną, czarcikęsem łąkowym i sitami, ziólorośla ze związku <i>Filipendulo ulmarion</i> oraz zarośla wierzbowe <i>Salicetum pontandro-cinereae</i>	Konopiska
14	Pojezierze Palowickie	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory fizjonomiczne	Teren w granicach PK "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich." Teren m.in. w obrębie krajobrazu priorytetowego ID 565. Obejmuje krajobrazy o typowo wodnych i wysokich walorach fizjonomicznych. Liczne rozległe jak na warunki otaczającego lasu przedpola ekspozycji tafli wodnych poszczególnych stawów zakończone ścianami lasów i zadrzewień otaczających stawy	Czerwionka-Leszczyny, Orzesze
15	Stawy i Bagna Hadra	Ustanowienie ZPK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne. Funkcje wodochronne. Ponadregionalny korytarz ekologiczny. Rekomendacja Planu ochrony dla PK "Lasy nad Górną Liswartą"	Teren w granicach PK "Lasy nad Górną Liswartą". Obejmuje dwa kompleksy stawów z roślinnością wodną klasy <i>Potametea</i> i szuwarową klasy <i>Phragmitetea</i> przedzielonych mozaiką podmokłych łąk, zarośli wierzbowych, olsów i łęgów. Stawy te położone są między Hadrą a Boronowem. Na groblach na uwagę zasługuje liczna populacja wąkroty zwyczajnej. Stawy koło Hadry oraz przylegające do nich łąki są miejscem gniazdowania szeregu gatunków ptaków wodno-błotnych uznanych za taksony specjalnej troski, m.in.: bąka, krakwy, rybitwy białowąsej, błotniaka stawowego, derkacza i dziwonii. Znajduje się tutaj także jedno z dwóch znanych z terenu Parku i województwa stanowisk rozrodczych ważki przenieli dwuplamej	Boronów, Herby
16	Wzgórze Doroty, Lasek Grodziecki	Powiększenie OChK	Cenne walory fizjonomiczne	Teren pokrywa się w całości z krajobrazem priorytetowym ID 169. Obejmuje wzniesienia z wyróżniającą się Górą Świętej Doroty o wysokości 383 m n.p.m. Stoki wzniesień mają asymetryczny układ o stosunkowo małych wysokościach względnych i łagodnych zboczach, zwłaszcza zachodnich. Dominują spadki 5-8%, a sporadycznie 8-10%. U podnóża zachowane użytkowane pola uprawne. Krajobraz bardzo dobrze wyeksponowany, widok na Wzgórze z trasy 86 z kierunku Częstochowy, zachowane przedpole widokowe, konieczne do ochrony, przed ekspansją zabudowy składowo-magazynowej (rozwijającej się już w sąsiedniej jednostce - po wschodniej stronie drogi 913). Wzniesienia stanowią istotny punkty widokowy – możliwość obserwacji dalekich i szerokich planów: przy	Będzin, Psary

						<p>sprzyjającej pogodzie widoczna panorama Tatr, Beskidów i Babiej Góry oraz możliwość obserwacji typowych krajobrazów w obrębie Zagłębia Dąbrowskiego i częściowo Górnego Śląska</p>	
17	Meandry rzeki Ruda	Ustanowienie ZPK lub UE		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		<p>Teren w granicach PK "Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich." Obejmuje malowniczy odcinek meandrującej rzeki Ruda</p> <p>Teren w obrębie krajobrazu priorytetowego ID 1325 i krajobrazu sąsiedniego obejmujący cały kompleks Stawów Bestwińskich i Komorowickich oraz fragment doliny rzeki Biała. Krajobraz cechują wysokie walory ekologiczne. Na brzegach dominuje roślinność szuwarowa, pośród której żyją liczne gatunki ptaków wodno-błotnych: ślepowrony, bąki, bączki, perkozy zauszniaki czy czaple. Stawy są miejscem rozrodu płazów: rzekotek, kumaków, traszek, żab, ropuch czy grzebiuszek. Na brzegach zachowane fragmenty lasu łęgowego</p>	<p>Kuźnia Raciborska</p> <p>Bestwina, Bielsko-Biała, Czechowice Dziedzice</p>
18	Podkłępie	Powiększenie OChK		Cenne walory fizjonomiczne			
19	Park Śląski	Ustanowienie OChK		Cenne walory kulturowe i fizjonomiczne		<p>Teren pokrywa się w całości z krajobrazem priorytetowym ID 230.</p> <p>Szczególne wartości fizjonomiczne rozległego parku (zieleni urzędzonej) zachowane w bardzo dobrej kondycji w otoczeniu zwartej tkanki miejskiej.</p> <p>Obszar o szczególnym znaczeniu kulturowym w związku z występowaniem różnorodnych funkcji użytkowych</p>	<p>Chorzów</p>
20	Dolina Białej	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
21	Bark	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
22	Stawy Hańcowskie	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
23	Dolina Złotego Potoku	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
24	Jeżynowa Dolina	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
25	Grodzisko	Ustanowienie ZPK		Cenne walory kulturowe i fizjonomiczne			<p>Bielsko-Biała</p>
26	Dolina Stradomki	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		<p>Dolina rzeki Stradomki z kompleksem podmokłych łąk bogatych florystycznie. Obszar występowania cennych gatunków zwierząt</p>	<p>Blachowania</p>
27	Las Sojka	Ustanowienie UE		Cenne walory przyrodnicze			<p>Brenna</p>
28	Sarkandrowiec	Ustanowienie ZPK		Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		<p>Przykład typowego dla Pogórza Cieszyńskiego krajobrazu kulturowego, będącego mozaiką terenów zurbanizowanych, użytkowanych rolniczo (bądź z zaniechaniem tego typu użytkowaniem i podlegających sukcesji) oraz pozostałości zbiorowisk leśnych – zadrzewień rosnących wzdłuż cieków, zwłaszcza na trudno dostępnych, stromych skarpcach koryt. Koryta Sarkandrowca ma na przeważającym odcinku charakter naturalny, z zakolami, bystrzami, plosami, przegłębieniami itp. Na stromych skarpach występują liczne odsłonięcia głównie łupków cieszyńskich dolnych. Szatę roślinną tworzą przede wszystkim bogate florystycznie płaty podgórskiego</p>	<p>Cieszyn</p>

					łegu jesionowego oraz grądu środkowoeuropejskiego (z gatunkami podlegającymi ochronie prawnej). Do koryta potoku w jego południowym odcinku przylega rozwijające się samoistnie zadrzewienie łęgowe, porastające teren o charakterze naturalnego polderu	
29	Pasieka	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne			Orzesze
30	Stawy Żyśka i Mańka	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Objemuje tereny wodno-błotne, wraz z przylegającym do stawu łągiem. Stwierdzono tu stanowiska salwinyi pływającej, grzybenia białego, rosiczki okrągłolistnej. Z ciekawszych przedstawicieli awifauny łęgowej stwierdzono tutaj występowanie łabędzia krzykliwego oraz żurawia	Pawonków
31	Stawy Kośmiderskie	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Kompleks obejmuje stawy hodowlane wraz z przylegającymi terenami wodno-błotnymi i zadrzewieniami. Z przedstawicieli awifauny wodnej stwierdzono tutaj, min. łęgi żurawia, perkoza rdzawoszyjnego, bąka, krakwy, perkorka, cyraneczki, głowienki, łabędzia niemieckiego i krzykliwego. Jest to miejsce rozrodu płazów: traszki grzebieniastej, grzebiuszki ziemnej, rzekotki drzewnej, żaby jeziorowej, żaby trawnej, żaby zwinki, żaby wodnej, ropuchy szarej	Pawonków
32	Staw Okragły	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Objemuje śródleśny teren wodno - błotny. Stwierdzono tu stanowisko welnianki wąskolistnej. To miejsce łęgowe żurawia oraz innych cennych gatunków flory i fauny	Pawonków
33	Dolina Potoku Lisowickiego	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Obszar obejmuje końcowy fragment, malowniczo meandrującego Potoku Lisowickiego. Znajdują się tu podmokłe, ekstensywnie użytkowane łąki, stałe bobrowe rozlewiska, fragmenty grądów środkowoeuropejskich i subkontynentalnych oraz cenny starodrzew. To stanowisko czworolistu pospolitego, będącego gatunkiem wskaźnikowym dla lasów naturalnych. Teren ten charakteryzują wysokie walory krajobrazowe oraz kulturowe. To dawne miejsce spotkań i zabaw okolicznych mieszkańców, a także polowego szpitala napoleońskiego	Pawonków
34	Stawy Gwoździńskie	Ustanowienie ZPK lub UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Kompleks stawów hodowlanych wraz z sąsiadującymi lasami i terenami podmokłymi. Obszar stanowi ważne miejsce rozrodu awifauny wodno-błotnej oraz płazów	Pawonków
35	Pogórnice łąki w rejonie ulicy Stanisława Staszica	Ustanowienie UE	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Obszar, na którym znajdują się wyrobiska i hałdy po górnictwie kruszcowym, zarośnięte roślinnością murawową o charakterze ciepłolubnym (kserotermicznym), tworzącą zbiorowiska należące do klasy Festuco-Brometea. Obok gatunków ciepłolubnych znajdują się tam również rośliny łąkowe, krzewy dzikiej róży i drzewka czereśniowe. Wyjątkową wartość posiadają występujące tam dawne wyrobiska związane z historyczną eksploatacją górniczą wraz z powstałymi na nich łąkami. Charakterystyczne dla krajobrazu są okrągłe wykopy odkrywek lub poszybowe hałdy z zagłębieniami w kształcie leja, zwane pingami lub warpiami	Tarnowskie Góry
36	Dolina rzeki Jamna	Ustanowienie ZPK	Cenne walory przyrodnicze i fizjonomiczne		Tereny cenne przyrodniczo o niewielkim stopniu ingerencji człowieka, stanowiący ostoję dla zwierzyny łownej i ptactwa	Ruda Śląska

8: Obszary cenne kulturowo zasługujących na objęcie dodatkowymi formami ochrony zabytków

Charakterystyka i ocena krajobrazów przeprowadzona w ramach prac nad Audytem, mająca na celu wskazanie krajobrazów priorytetowych, pozwoliła także na szczegółowe rozpoznanie walorów kulturowych poszczególnych krajobrazów, nie tylko w ujęciu obiektowym (cechy B - obiekty i miejsca wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, wpisane do rejestru zabytków oraz krajowych i gminnych ewidencji, a także innych szczególnie cennych obiektów, w tym dóbr kultury współczesnej), ale także pozwoliły na szersze rozpoznanie wartości krajobrazów w ujęciu obszarowym. Dlatego postuluje się przeprowadzenie pogłębionych analiz architektoniczno-krajobrazowych oraz podjęcie dialogu z gminami w celu utworzenia nowych form ochrony krajobrazu wynikających z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Poniżej przedstawiono propozycje, które są także efektem konsultacji z pracownikami Regionalnego Instytutu Kultury (dawniej Instytutu Myśli Polskiej) im. Wojciecha Korfańskiego, Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków a także wniosków zgłoszonych przez samorządy. Należy zaznaczyć, że w ramach Audytu nie formułowano zaleceń dotyczących obiektów punktowych, których ewentualna ochrona powinna być uzgadniana ze służbami ochrony zabytków.

Efektom prac jest lista 41 propozycji obiektów lub obszarów proponowanych do objęcia różnymi formami ochrony, w szczególności jako parki kulturowe i pomniki historii (Tab. 8).